

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จึงใช้แนวคิดของการทำงานวิจัยเชิงพื้นที่ที่ผสมผสานกับงานวิจัยเชิงพาณิชย์ โดยใช้
กลางสาตอูตรดิตถ์ เป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้ให้กับเกษตรกรในพื้นที่อย่างยั่งยืน เกิดการอนุรักษ์ระบบ
นิเวศน์ในระบบวนเกษตร ผ่านกระบวนการทำงานวิจัยแบบร่วมมือทางวิชาการ (Academic Collaborative
Research) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการให้เกิดคุณค่าและมูลค่าภายใต้บริบทของชุมชน โดยมีค่านิยมร่วม
(Core value) คือการอนุรักษ์กลางสาตอูตรดิตถ์ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

การเรียนรู้กระบวนการทัศน์ใหม่ของการวิจัย...

”งานวิจัยพื้นที่เชิงพาณิชย์”...เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ในระยะเวลาที่ทำวิจัยประมาณปีกว่า ๆ เราพบว่า การวิจัยที่เอาพื้นที่เป็นตัวตั้งและมีมิติ
เชิงพาณิชย์มาเป็นเครื่องมือหนุนเสริมการขับเคลื่อน ที่เราเรียกว่า “งานวิจัยพื้นที่เชิงพาณิชย์” เป็นการวิจัย
และพัฒนาที่สามารถสร้างอาชีพที่ยั่งยืนและเกิดการกระจายรายได้สู่เศรษฐกิจฐานรากได้ โดยผ่านตัวสินค้า
และบริการที่จับตัวจากทรัพยากรพื้นถิ่น มีชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนหลักในลักษณะของธุรกิจเพื่อสังคม
(Social Enterprise) มีภาคธุรกิจเอกชนสนับสนุนด้านการตลาด และมีภาควิชาการหนุนเสริมองค์ความรู้และ
นวัตกรรมจากการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นการทำงานแบบ TURN KEY และเสริมพลังซึ่งกันและกัน

จากกรณีศึกษาการวิจัยและพัฒนากลางสาตให้เป็น Signature Product ของอูตรดิตถ์ภายใต้
ระบบวนเกษตร เกิดผลลัพธ์เชิงประจักษ์จากการพัฒนากลางสาตอินทรีย์ (Grade Premium) จำหน่ายในตลาด
Niche Market สำหรับกลุ่มผู้บริโภคที่รักสุขภาพ ทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายกลางสาตสดเพิ่มขึ้น
จากกิโลกรัมละ 5-6 บาท (ราคาขายส่ง) เป็น 21 บาท โดยหัก 1 บาท เป็นค่าสวัสดิการและการบริหารจัดการ
กลุ่ม คิดเป็นมูลค่าที่เพิ่มขึ้น 250 เปอร์เซ็นต์ และในปี 2561 มียอดประมาณการสั่งซื้อกลางสาต ประมาณ
20 ตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2560 จำนวน 16.5 ตัน ในกระบวนการจัดการจะทำให้มีการกระจายรายได้ให้กับคนใน
พื้นที่ไม่น้อยกว่า 1,100,000 บาท และที่สำคัญคือ การทำมาตรฐาน PGS จะทำให้เกิดการอนุรักษ์พื้นที่ป่า
ไม่น้อยกว่า 556 ไร่ (52 แปลง) นอกจากนี้ผลจากการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากกลางสาตส่วนที่เหลือ
จากการขายสด (กลางสาตตากเกรด) ทั้งที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นอาหารและไม่ใช่อาหาร ทำให้เห็นโอกาสและ
ความเป็นไปได้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ในเชิงพาณิชย์ ซึ่งจะทำให้เกิดการกระจายรายได้ให้กับคนในพื้นที่ได้

จากการทำงานเราพบว่าหัวใจสำคัญของการสร้างสินค้าอัตลักษณ์ (Signature Product) คือ การสกัด
หาคุณค่าที่อยู่ในพื้นที่ รวมถึงความต้องการเชิงลึก (Insight) ของเกษตรกร ผู้ประกอบการ และผู้บริโภคแล้ว
พัฒนาเป็นสินค้าและบริการ ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เพื่อหากระบวนการเพิ่ม
มูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ให้ตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภค และมีความเป็นไปได้ในการผลิตเชิงพาณิชย์

โดยอาศัยกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ซึ่งต้องมีวิสัยทัศน์ร่วมการมีส่วนร่วม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีความโปร่งใส และความเชื่อมั่นต่อกัน

จากการถอดบทเรียนการทำงานสามารถสรุปหลักการ/กระบวนการทำงานวิจัยพื้นที่เชิงพาณิชย์ และปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ ได้ดังนี้

หลักการงานวิจัยพื้นที่เชิงพาณิชย์

1. **การสร้างทีมดำเนินงาน** ประสบการณ์จากการปฏิบัติงานในโครงการนี้ พบว่า กระบวนการสร้างทีมดำเนินงานผ่านกิจกรรมเสริมสมรรถนะด้านต่าง ๆ โดยการสร้างเป้าหมายร่วมกันตั้งแต่ก่อนเริ่มดำเนินงาน ทำให้เกิดทีมทำงานที่มีใจที่สร้างสรรค์ผลงานที่มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน

2. **การออกแบบการทำงานแบบมีส่วนร่วม** ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทางช่วยให้นักวิจัย นักวิจัยเข้าใจและเห็นภาพการต่อ Jigsaw ได้ครบทุกมิติตลอดโซ่การผลิตและการค้า จนสามารถวางแผนการทำงานให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3. **กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน** จากกิจกรรมในกระบวนการวิจัยทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมาก เริ่มตั้งแต่กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มนักวิจัยเอง เครือข่ายเกษตรกร เครือข่ายผู้ประกอบการ เครือข่ายสนับสนุน และหน่วยงานสนับสนุนของมหาวิทยาลัย ว่าใครทำอะไร และเมื่อมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการนำจุดเด่นที่มีอยู่ของบางคนที่เคยปฏิบัติได้ผลไปประยุกต์ใช้ มีการเรียนรู้จากเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย นอกจากนี้การเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน อบรม สัมมนา และการประชุมทุกครั้ง ล้วนเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะพัฒนาตนเอง

4. **การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ** เพื่อเป้าหมายร่วมคือการสร้างความยั่งยืนของคนในชุมชน เนื่องจากในการกระบวนการดำเนินงานวิจัยต้องมีการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกอย่างต่อเนื่องจากการทำงานในโครงการนี้จึงทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้แก่ กลุ่มนักวิจัย เครือข่ายแกนนำเกษตรกร เครือข่ายผู้ประกอบการมีประสบการณ์สูงขึ้นในการสร้างความร่วมมือจากการที่ได้มีโอกาสติดต่อประสานความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงานจำนวนมาก ทั้งภาคประชาสังคม และภาคเอกชน

กระบวนการขับเคลื่อนงานวิจัยพื้นที่เชิงพาณิชย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์มีกลไกการทำงานและการขับเคลื่อนงานวิจัยพาณิชย์โดยแบ่งกระบวนการดำเนินงานออกเป็น 3 กระบวนการหลัก คือ **กระบวนการต้นทาง**เป็นการสร้างระบบและกลไกการสนับสนุนงานวิจัยพาณิชย์เชิงพื้นที่ที่สามารถสร้างการเรียนรู้และศักยภาพบุคลากรในมหาวิทยาลัยตั้งแต่กระบวนการสร้างทีมวิจัย การปรับกระบวนการทัศน์เพื่อสร้างความเข้าใจหรือความรู้สึกร่วม การค้นหาประเด็นโจทย์วิจัย กระบวนการพัฒนาโจทย์ และพัฒนาข้อเสนอโครงการ รวมถึงการจัดการข้อมูลเพื่อช่วยในการตัดสินใจ **กระบวนการระหว่างทาง** เป็นกระบวนการสร้างนวัตกรรม องค์ความรู้ การวิจัย (Innovation Knowledge Research : IKR) โดยการสนับสนุนทุนวิจัยจากโจทย์ในพื้นที่ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม

ร่วม (Participatory Action Research) รวมทั้งกระบวนการติดตามประเมินแบบเสริมพลังการขับเคลื่อนงาน ซึ่งจะดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่เป็นหลัก มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง นักศึกษา อาจารย์ ชุมชน และองค์กรภาคีสนับสนุนต่าง ๆ ร่วมกันคิด วางแผน ปฏิบัติ แก้ไข/ปรับปรุงจนได้ นวัตกรรม องค์ความรู้ การวิจัยที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่ **กระบวนการปลายทาง**เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อ ต่อยอดและผลักดันสู่การใช้ประโยชน์ทั้งในส่วนที่เป็นการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยและการสานประโยชน์ ร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยและหน่วยงานเครือข่ายองค์กรภาคีที่เกี่ยวข้อง

คุณลักษณะและบทบาทของนักวิจัยพื้นที่เชิงพาณิชย์ สามารถสรุปลักษณะและบทบาท สำคัญได้ดังนี้

1. **ทีมวิชาการของพื้นที่ (TRMU)** มีลักษณะสำคัญคือ มีความสนใจในงานวิจัยและพัฒนาเชิง พื้นที่ และมีศาสตร์ความรู้ตามความต้องการของชุมชน มีความสามารถในการวิเคราะห์และเชื่อมโยงโจทย์ทั้งใน ส่วนที่เป็นข้อมูลในภาควิชาการ และข้อมูลชุมชน และมีความสามารถในการถ่ายทอด และนำใช้ข้อมูลที่ตรง ตามประเด็นโจทย์และมีความสามารถในการนำข้อมูลมาบูรณาการกับการทำงานได้ (การตัดสินใจในการนำใช้ ข้อมูลเพื่อแก้ไข และพัฒนา)

2. **นักวิจัยพื้นที่เชิงพาณิชย์** มีลักษณะสำคัญคือ มีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการทำงานวิจัยพื้นที่ เชิงพาณิชย์ มีทักษะการฟัง (Deep listening) ฟังด้วยใจ และฝึกตั้งคำถาม โดยใช้หลัก ฟัง...สะท้อน...ถาม... ถอด เพื่อสกัดและเหลาโจทย์ให้คมชัด มีกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ (Design Thinking) สามารถนำคุณค่า เชิงวัฒนธรรมมาออกแบบ/พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีอัตลักษณ์เฉพาะ สามารถวางกรอบคิด และเครื่องมือที่ช่วยให้ การเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยมีความชัดเจนและเหมาะสมกับกระบวนการวิจัยพาณิชย์เชิงพื้นที่ ทำงานเป็น ทีมและสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรอื่นได้ มีความมุ่งมั่นและสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเปิดรับความคิดเห็นของผู้อื่น

3. **นักบริหารงานวิจัยพื้นที่เชิงพาณิชย์** มีลักษณะสำคัญคือ เป็นผู้มีความรู้และความสามารถ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ การวางแผนและบริหารโครงการ/ชุดโครงการ มีศักยภาพในการพัฒนาระบบการ บริหารงานวิจัย มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาระบบข้อมูลเพื่อการบริหารงานวิจัยเพื่อการใช้ ประโยชน์ มีความคิดเชิงสร้างสรรค์และมีจินตนาการมุ่งมั่นในการทำงานที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการ วิเคราะห์และดึงศักยภาพของนักวิจัยมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยพาณิชย์เชิงพื้นที่ ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง รอบรู้ในองค์กรวมและมีความรอบรู้ความสัมพันธ์ต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ครอบคลุมเรื่องราวทั้งระบบและครบวงจร ทำงานร่วมกับหัวหน้าโครงการวิจัยและนักวิจัยเพื่อพัฒนาประเด็น วิจัยร่วมกัน เป็นผู้ที่มีมองภาพรวมใหญ่ ภาพเชื่อมโยงและเน้นการใช้ความคิดเชิงสังเคราะห์เป็นหลัก และ มีความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบสำคัญเกี่ยวข้องกับกระบวนการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์เมื่อสิ้นสุดงานวิจัย

4. **ที่ปรึกษา/โค้ช (Coaching)** มีลักษณะสำคัญคือ สามารถโค้ชคน (นักวิจัย ชุมชน นักธุรกิจ) จากทีมที่เลี้ยวผ่านการปฏิบัติจริงและทำให้เห็นเป็นตัวอย่างเรียนรู้จากสถานการณ์จริง มีความรู้และ ประสบการณ์เกี่ยวกับงานวิจัยพื้นที่เชิงพาณิชย์ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง และมีความรอบรู้ใน

องค์รวมและความสัมพันธ์อย่างรอบด้านครอบคลุมเรื่องราวทั้งระบบ สามารถนำองค์ความรู้ทางวิชาการและความรอบรู้ในเรื่ององค์รวมมาเสนอแนะเพื่อหาทางออกต่อปัญหาบางอย่างในทางปฏิบัติด้วยความเป็นกลาง และมีความสามารถในการเชื่อมเครือข่ายการทำงานทั้งภาคธุรกิจ ภาคประชาชน ภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสามารถต่อจิกขอการทำงานได้อย่างเป็นระบบ มีทักษะในการให้คำปรึกษา และทักษะในการสื่อสารที่ดี มีทักษะการฟังอย่างตั้งใจและจับประเด็นเพื่อสนับสนุนและคำปรึกษาได้ตรงความต้องการมีความสามารถในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ มีความคิดเชิงสร้างสรรค์และมีจินตนาการ มีความมุ่งมั่นในการทำงานที่มีคุณภาพ และมีความเข้าใจขอบเขตความสามารถของนักวิจัยและสามารถดึงศักยภาพของนักวิจัยออกมาใช้ได้อย่างเต็มศักยภาพ

กลไกการทำงานเชิงสานประโยชน์ร่วมกันในการขับเคลื่อนงานวิจัยพื้นที่เชิงพาณิชย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ประกอบด้วย **มิติปัจจัยนำเข้า** ได้แก่ ฐานข้อมูลซึ่งมาจากเครือข่ายแกนนำเกษตรกรผู้ผลิตกลางสาดและกลุ่มผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการเป็นหลัก เครือข่ายภาคสนับสนุนในระดับจังหวัด หน่วยงานสนับสนุนการขับเคลื่อนงานวิจัยพื้นที่เชิงพาณิชย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ **มิติด้านกระบวนการ** มีกระบวนการทำงานเริ่มต้นจากการสร้างทีมดำเนินงาน (Avenger Team) โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยจัดการงานวิจัยของคณะ (RMU) ช่วยให้ได้นักวิจัยที่สนใจเข้าร่วมโครงการจาก 6 คณะ โดยผ่านหลักสูตรอบรม 6 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตร Deep listening หลักสูตร Design Thinking กระบวนการ Experience innovation กระบวนการ Cross Cultural Product Development กระบวนการ Proposal Planning และกระบวนการ Coaching และกำหนดเป้าหมายร่วมกันก่อนเข้าสู่ขั้นตอนการพัฒนาในระบบบริหารจัดการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัย **มิติผลลัพธ์** มหาวิทยาลัยเกิดนักวิจัยที่มีกระบวนการความคิดใหม่ เกิดการบูรณาการศาสตร์เพื่อการพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์อย่างเป็นระบบ เกิดกลไกการจัดการข้อมูลเพื่อการวิจัยและพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์ เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการปฏิบัติงานแบบบูรณาการสานประโยชน์ซึ่งกันและกันกับภาคีที่มีกลไกยั่งยืน

ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จ

1. **ความมุ่งมั่นทำงานด้วยใจของทีม** ความรับผิดชอบ และอุทิศตัวต่อส่วนร่วมของทีมนักวิจัยส่งผลต่อการยอมรับและศรัทธาต่อองค์กรทั้งของนักวิจัยในทีมและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ผลักดันให้เกิดผลงานที่มีคุณภาพและขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้อย่างต่อเนื่อง
2. **การมีส่วนร่วมในกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้** ปัจจัย คือ การมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของผู้เข้าร่วมโครงการ รวมถึงการเอาใจจริงเอาใจของผู้นำที่ทำให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่องเป็นรูปธรรม
3. **การมีแกนนำในพื้นที่ที่เข้าใจการทำงานทั้งระบบ** มีจิตอาสา และสามารถเชื่อมต่อเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง รวมถึงสร้างแรงบันดาลใจให้คนอื่น ๆ ได้
4. **การมีโค้ชหรือมีพี่เลี้ยงนักวิจัย** ปัจจัย คือ การให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางการทำงานและแก้ไขปัญหา และการติดตามหนุนเสริมการทำงานแบบเสริมพลังซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง

5. **การมีนักจัดการงานวิจัย** ที่สามารถมองเห็นการแก้ปัญหาเชิงระบบ ประสานงานและเชื่อมต่อเครือข่ายงาน ด้วยความมุ่งมั่น และจริงใจ

6. **การมีนักวิจัย** ที่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ เปิดใจยอมรับกระบวนการใหม่ๆ เพื่อพัฒนาตนเอง มีความยืดหยุ่นและใจกว้าง

7. **การบริหารแบบมีส่วนร่วมและเน้นความสำคัญของผู้เกี่ยวข้อง** คือ การเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมและใช้ข้อมูลจากปัญหาและความต้องการประกอบการตัดสินใจ เนื่องจากในการทำงานจำเป็นต้องเชื่อมโยงบุคลากรจากหลากหลายความถนัด และบทบาทหน้าที่

บทเรียนจากการดำเนินงาน

1. **การสร้างทีมดำเนินงาน** ประสบการณ์จากการปฏิบัติงานในโครงการนี้ พบว่า กระบวนการสร้างทีมดำเนินงานผ่านกิจกรรมเสริมสมรรถนะด้านต่าง ๆ โดยการสร้างเป้าหมายร่วมกันตั้งแต่ก่อนเริ่มดำเนินงาน ทำให้เกิดทีมทำงานที่มีใจที่สร้างสรรค์ผลงานที่มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน

2. **การออกแบบการทำงานแบบมีส่วนร่วม** ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทางช่วยให้นักวิจัย นักวิจัยเข้าใจและเห็นภาพการต่อ jigsaw ได้ครบทุกมิติตลอดโซ่การผลิตและการค้า จนสามารถวางแผนการทำงานให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3. **กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน** จากกิจกรรมในกระบวนการวิจัยทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมาก เริ่มตั้งแต่กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มนักวิจัยเอง เครือข่ายเกษตรกร เครือข่ายผู้ประกอบการ เครือข่ายสนับสนุน และหน่วยงานสนับสนุนของมหาวิทยาลัย ว่าใครทำอะไร และเมื่อมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการนำจุดเด่นที่มีอยู่ของบางคนที่เคยปฏิบัติได้ผลไปประยุกต์ใช้ มีการเรียนรู้จากเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย นอกจากนี้การเรียนรู้จากการศึกษาดูงาน อบรม สัมมนา และการประชุมทุกครั้ง ล้วนเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะพัฒนาตนเอง

4. **การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ** เพื่อเป้าหมายร่วมคือการสร้างความยั่งยืนของคนในชุมชน เนื่องจากในการกระบวนการดำเนินงานวิจัยต้องมีการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกอย่างต่อเนื่องจากการทำงานในโครงการนี้จึงทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้แก่ กลุ่มนักวิจัย เครือข่ายแกนนำเกษตรกร เครือข่ายผู้ประกอบการมีประสบการณ์สูงขึ้นในการสร้างความร่วมมือจากการที่ได้มีโอกาสติดต่อประสานความร่วมมือกับบุคคลและหน่วยงานจำนวนมาก ทั้งภาคประชาสังคม และภาคเอกชน